https://doi.org/10.37708/ezs.swu.bg.v24i3.12

ПРОМЕНИ В ПРОФЕСИОНАЛНАТА ТЕРМИНОЛОГИЯ В БИБЛИОТЕЧНАТА И ИНФОРМАЦИОННАТА СФЕРА В ДИГИТАЛНАТА ЕРА

Боряна Козарева

Селскостопанска академия, Дирекция „Библиотечна и издателска дейност“, България
Email: bkozareva@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5729-5696

CHANGES IN PROFESSIONAL TERMINOLOGY IN THE LIBRARY AND INFORMATION FIELD IN THE DIGITAL ERA

Boryana Kozareva, Agricultural Academy, Bulgaria, Directorate Library and Publishing Activities, Bulgaria

ABSTRACT: The aim of the article is to examine phenomena related to the development of language as a written and oral form of communication, and their influence on the rise of new forms of professional language and terminology in the library and information field. The hypothesis is that the increasing multiplicity of professional language in the library and information field is an answer to the interdisciplinary nature of the field, the practical applicability of library and information sciences, and the employment of new technologies intended at providing efficient and high-quality services to library users. Several research methods were used. The first is a desk research or theoretical review of different definitions of the concept of "professional language". The second involves communication between a person/expert in the library sphere with a chatbot or cyberethnographic observation. The third includes an information search with the aim of extracting information from two scientometric databases – Web of Science and Scopus. The results of the analyses show that the development of technologies and their integration into library and information activities leads to a change in the language of professional communication. An author's definition is given, around which a structure of factors that influence the development of the language in this field is built. The social changes resulting from the rapid and massive introduction of new information and communication technologies, as well as the rapid upgrading of their capabilities, are reflected. An attempt is made to identify factors that influence the enrichment and expansion of professional terminology in libraries. Professional language in the library and information field is grouped into several models: terms from information and communication technologies; terms characteristic of library and information sciences; colloquial speech. A common feature for the individual groups is the English language, which is already generally accepted as the main language of communication in the scientific field.

KEYWORDS: professional language; professional terminology; professional jargon; library and information field; chatbot; artificial intelligence

Въведение

Езикът като форма на писмена и/или устна комуникация е в процес на непрекъснато развитие. Причини за това са различни фактори от

заобикалящата ни среда – нови форми на комуникация (напр. социални медии), нови технологични инструменти за тази комуникация (историческата линия телеграф – телефон – дигитален свят), лесен и бърз достъп до информация. Това е придружено с развитието на идеята за стандартизацията на процеси, действия, терминология. Успоредно с това в световен мащаб английският език се налага като общоприет за комуникация – лична, професионална, директна, опосредствана и т.н. Съвкупността от тези фактори очертава динамиката на процесите на развитието на езика. В подкрепа на това твърдение може да се разглежда непрекъснатото обогатяване на речника на българския език, който се поддържа и издава от Института по български език към Българска академия на науките (ИБЕ към БАН), който речник се обогатява не само на хартия (чрез преиздаване на първите томове), но и чрез осигуряването на онлайн достъп до него (Речник на българския език, 21.10.2025). Онлайн версията на официалния правописен речник Берон (Берон, 2025), съвместен проект на Министерство на образованието и науката и ИБЕ към БАН, също допринася за обогатяването не само на езика, но и на възможностите за неговото правилно ползване. В Oxford Advanced Learner's Dictionary (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 21.10.2025) често се добавят нови думи и значения, което се провокира от потребността за осъвременяване на езика и представяне на неговото богатство и разнообразие. За потребителите са оставени линкове, на които може да се прегледа списъкът с добавените думи за конкретен период. Cambridge English Dictionary следи развитието на езика и добавя нови думи към основния корпус от лексика. Поддържа се специална рубрика „нови думи“ в онлайн версията на речника, която се обогатява сравнително често (Cambridge English Dictionary, 21.10.2025).

Трябва да се отбележи, че тези промени в езика се отнасят не само до разговорния (например в личната комуникация), но и до професионалния, където се наблюдава феноменът на т. нар. професиолект. Целта на изследването е да се направи опит за извеждане на общи фактори, които оказват влияние върху развитието на професиолекта в библиотечно-информационните науки (БИН)/сфери/области, да се посочи генезисът на поява на тези средства за комуникация.

Материали и методи

Методологията включва три метода: кабинетно проучване/критичен обзор на терминология; киберетнографско наблюдение и информационно търсене, като интердисциплинарността на обекта на изследване и целите допускат съчетаване на тези методи в отделните етапи и апробирането им за конкретните цели. В методологично отношение първата част на изследването е свързана с анализ на научната литература по проблематиката, а именно да се направи опит за извеждане на общи фактори, които оказват влияние върху развитието на професиолекта в библиотечно-информационните науки/сфери/области. Изучаването на генезиса на поява

на тези средства за комуникация определя конкретни фактори, които спомагат за групиране на професиолектите. Използвани са възможностите на ChatGPT като един нов начин за комуникация потребител-информация, за дефиниране на професиолекта и преводните му варианти на други езици в частта киберетнографско наблюдение. Английският вариант на професиолекта е използван за търсене по темата в двете най-големи наукометрични бази – Web of Science и Scopus, с което се потвърждава наличието на тематиката в научните изследвания в световен мащаб. Целта е въз основа на тези проучвания да се предложи класификация на професиолекта в БИН, която да е онагледена с конкретни примери, взети от практиката, преглед на стандартизираната терминология в областта на библиотечно-информационните науки, както и тематични онлайн речници.

Теоретичен преглед

За целите на изследването първо е направен опит да се обясни накратко понятието за професиолект въз основа на предходни такива, което да помогне за определяне хода на следващите етапи на проучването. Също така и за дефинирането на работно определение на професиолекта, което да дава висока степен на надеждност на предложената класификация и включените в нея термини.

Професиолектът или професионалният говор е обект на множество изследвания от български учени. Виденов го определя като „езикови характеристики в комуникацията на лицата от определена професия“ (Виденов/Videnov, 2016, с. 11). Тези характеристики се дължат на специалния език, който се ползва във всяка една професия – специфична терминология, породена от индивидуалните характеристика на упражняваните дейности, които понякога се определят със специфични думи и/или изрази, взети от разговорния език или от други професии. През 2007 г. Л. Кирова публикува изследване за компютърните технологии и българския език, в което „представя относителния дял на различните начини за производство на нови лексикални групи“ (Кирова/Kirova, 2007, с. 227). Тази авторка базира своето изследване и резултати на въздействието на фактора компютърни технологии и компютърно опосредстваната комуникация, която оказва влияние и върху живата реч. Кирова определя професиолекта като „ограниченост на даден тип езикови единици и средства в рамките на дадена професионална общност“ (Кирова/Kirova, 2011). В свое монографично изследване Абазова разглежда темата за професиолектите, като предлага кратък обзор по темата въз основа на изследвания на български учени. При събирането на емпиричен материал за своето изследване тя използва термина „професионализми“, с който визира думи и изрази от определен професиолект (Абазова/Abazova, 2020, с. 172).

С тези няколко примера се обхваща обектът на изследване, който от различните автори се дефинира като професионализми, професиолект, който

е специфичен за дадена професия, и такъв, който е специфичен за дадена професионална общност.

Използване на чатбот за дефиниране на понятието професиолект

В изследването по темата за професиолектите се използва следният метод: комуникация с ChatGPT с адаптиран вариант на киберетнографско наблюдение, който е ориентиран към анализ на съвременния начин за комуникация потребител-информация. В началото на анализа е зададен въпрос за дефиниране на понятието „професиолект“ и съответно как той се представя като термин на английски и немски език. Целта е да се установи как е реализирана номинативната функция на различни езици отново с оглед установяване спецификата на професиолекта в различен езиков контекст. Използването на този информационен инструмент за дефиниране на понятието и неговото изписване е свързано със следващите етапи на изследването. На първо място, по-долу в изложението са представени резултати от търсенето по темата за професионалния език в двете големи наукометрични бази – Web of Science и Scopus. На второ място, този метод е използван, тъй като по-голямата част от понятийния апарат се появява вследствие на развитието на информационните и комуникационните технологии. Това предполага актуализиране на категориално-понятийния апарат, установявайки промените в практики, като при дигитализацията трансформациите са динамични и това от своя страна предполага обновяване на дефиниции с оглед актуални процеси и явления. С цел постигане на академична коректност, се представят особеностите на чатбота именно като проявление на изкуствения интелект и в частност на дигитализацията.

Тоцева и Мавродиева дават кратко авторско описание как чатботът може да се ползва с изследователски цели:

- ✓ Чатботът работи по предварително създадени алгоритми чрез изкуствен интелект, софтуерни програми и приложения;
- ✓ Чатботът участва в специфична виртуална комуникация, която е онлайн и е синхронна, имайки предвид, че дава отговор на въпросите, задавани от човека на момента, в писмена форма най-често;
- ✓ Чатботът намира бързо информацията от онлайн ресурси, преструктурира я и я извежда в нова форма накратко;
- ✓ Чатботът предоставя информацията в структуриран вид в кратки абзаци, които са логически свързани и понякога номерирани; рядко има изводи в края на отговорите (Тоцева & Мавродиева/ Totseva & Mavrodieva, 2024, с. 1058).

Изказвайки съгласие с това описание, се адаптира терминологията за целите на настоящото изследване в библиотечната сфера, която все по-често използва не само варианти на чатботове в специфичен контекст, а и дигитални инструменти и софтуери. В изследването се използва методът за киберетнографско наблюдение, тъй като това е относително нов инструмент

за търсене и получаване на информация, който съществува изцяло в дигитална среда. При прилагане на този метод се използват ресурси от интернет пространството, което все повече се превръща ако не в основна работна среда за мнозина, то поне като паралелна или доминираща. Опосредстваната комуникация, в която техниката се използва като средство за нейното осъществяване, днес вече е в ролята на участник в тази комуникация. В свое изследване Hill-Yardin et all. (Hill-Yardin et all., 2023, pp. 152 –154) защитават тезата, че ChatGPT може да се ползва за създаването на текст, и то с голяма степен на точност, логичност, граматически верен, но е много далеч от възможността да създава такива текстове, свързани с работата им като невролози.

За целите на настоящото изследване е използван чатбот, на който са зададени три въпроса:

1. Дефиниция на термина „професиолект“ на български език.
2. Дефиниция на термина „професиолект“ на английски език.
3. Дефиниция на термина „професиолект“ на немски език.

Първият въпрос е опит да се направи съпоставка между изследователските дефиниции, малка част от които са представени в настоящата разработка, и да се потвърди или отхвърли ползването на чатбота като средство за информация. Има дефиниции на термина „професиолект“ на английски и на немски език, като се прави сравнение с дефинициите на български език. Търсенето е осъществено в наукометричните бази именно с оглед на установяването на функциите на метаданните, които в библиотечните науки и услуги са особено актуални.

В резултат на запитването за дефиниция на термина „професиолект“ на български език се получи следният отговор:

„Терминът „професиолект“ не е широко известен или признат в лингвистиката или специализираната литература. Възможно е да става дума за неофициален или новообразуван термин, който да обозначава специфична лингвистична разновидност, диалект или жаргон, свързан с конкретна професия или професионална група.

Ако се разглеждат съставните части на думата:

- *„професия“ – професионална дейност или област*
- *„лект“ - от латински „lectus“ или гръцки „lexis“, означаващо „език“ или „говор“*

Възможна интерпретация на „професиолект“ би била „език или жаргон, характерен за определена професионална група“. Това е опит за (ре)концептуализация чрез намерена информация от изкуствен интелект и Chabot и е опит за лексикографско описание, подобна на „професионален жаргон“ или „професионален диалект“.

Професионален език е специфичен език или жаргон, използван от членове на дадена професионална общност за ефективна и точна комуникация в рамките на тяхната област. Този език включва специализирана терминология, изрази, които често са разбираеми само за

специалисти в съответната сфера, и начини на изразяване, характерни за конкретната професия.

Целта на професионалния език е да улесни разбираемостта, точността и ефективността в комуникацията между професионалистите, както и да подчертае експертния им статус. Например, медицинският, юридическият, техническият или инженерният език са всички примери за различни видове професионален език.“[1]

В отговор на запитване за еквивалент на професиолект на английски език се получават следните резултати:

“Professional language” е езикът, който използват хората във връзка с техните професии или специализации. Той включва специализирана терминология, формални изрази и стил на комуникация, който осигурява ясност, точност и уважение в професионалната среда. Целта му е да улесни ефективната и разбираема комуникация между специалистите в дадената област.

При запитване за еквивалент на професиолект на немски език се получават следните отговори:

Терминът“Fachsprache” на немски означава „специализиран език“ или „професионален език“. Това е езикът, използван от представители на конкретна професионална, научна или техническа област за точна и ефективна комуникация. Fachsprache включва специализирана терминология и изрази, които са разбираеми главно за специалисти в съответната област.[2]

Професионалният език (Fachsprache – нем. ез.), видно от изображението на *Фиг. 1*., може да се обясни със своите синоними: Jargon (жаргон), Fachjargon (професионален жаргон), Terminologie (терминология), Berufssprache (професионален език) и Standessprache (професионален език) и др. Подобна е ситуацията и в английския език, където се ползва терминът specialized or professional language – professional jargon, terminology, specific terminology.

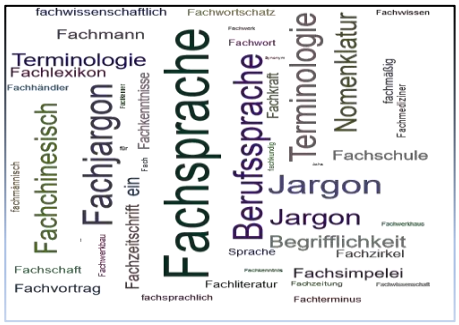

[1] Chabot. Available at: <https://chat.chatbotapp.ai/?model=4o-mini > (20.10.2025)
[2] Chabot. Available at: <https://chat.chatbotapp.ai/?model=4o-mini >. (20.10.2025)

Фиг. 1. Fachsprache. Bedeutung. Synonim-Lexykon (Професионален език. Значение. Лексикон на синонимите – прев. на авт.). Източник: https://anderes-wort-fuer.de/Fachsprache/

От проведения „разговор“ с ChatGPT и направения кратък литературен преглед по темата са налице основания да се изкаже допускане, че има съвпадение в терминологията, която се ползва на български и на английски език, както и в дефинирането на самото понятие в двата езика. Това е допълнено и се потвърждава и с примерите на немски език.

Представяне на темата за професионалния език в наукометрични бази данни

Понятието за професиолект е проучено и в двете големи наукометрични бази данни – Web of Science и Scopus, и в резултат е получен броят на публикациите, за които с голяма степен на увереност може да се твърди, че са свързани с темата. Основание за този избор може да се намери в две основни причини. Първата е, че достъп до тях имат всички учени и специалисти в България поради националния абонамент, осигурен от Министерството на образованието и науката, което би им дало възможност да направят своите търсения в базата. Втората причина се състои в това, че обемът информация в тях се увеличава ежедневно, като не бива да се подценява фактът, че източниците в тях са предварително одобрени за индексиране, т.е. степента на сигурност в информацията е достатъчно висока. Не трябва да се подценява и фактът, че в областта на библиометричните анализи те се ползват като основен източник за събиране на информация и извършване на анализи – от анализ на представянето на национални издания в базите, анализ на конкретни издания за определен период, до оценка и анализ на научната дейност на дадена организация или част от нея, държава и т.н. В свое изследване Лозанова-Белчева провежда информационно търсене в платформата Web of Science и базата от данни Scopus, които ползва като един от източниците за информация при оценката на публикационната активност на преподавателите от катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, 2020–2021 г. (Лозанова-Белчева/Lozanova-Belcheva, 2020/2021, с. 9 – 22).

За целите на настоящото изследване е направено търсене за „specialized language“ и „professional jargon“ в двете бази данни, като в резултат са получени различен брой източници, техният хронологичен обхват и научните области, в които се засяга търсената тематика.

При търсенето за “specialized language” в Web of Science (Фиг. 2) са получени 14090 резултата, като първият източник по темата датира от 1985 г., а най-широко застъпени са компютърните науки и лингвистиката.

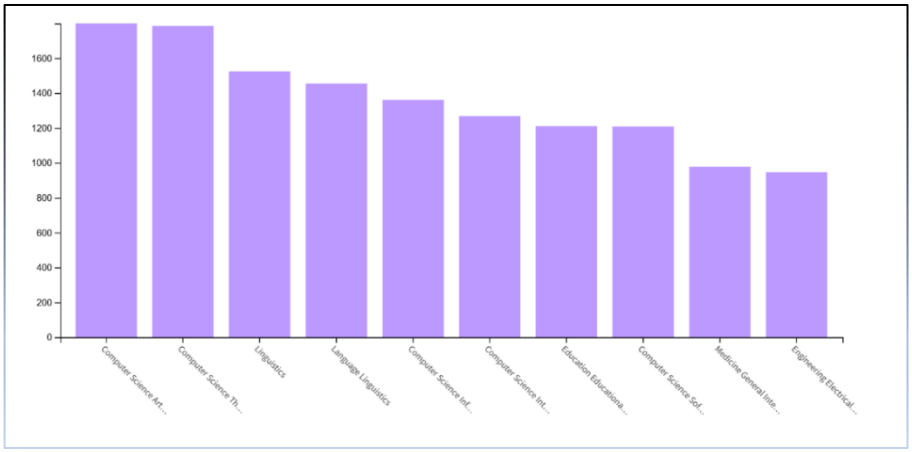

Фиг. 2. Търсене за “specialized language” в Web of Science. Източник: авторът.[3]

Същото търсене е направено и в Scopus (Фиг. 3), където получените резултати са повече – 20843, и датират от 1913 г., като тук също се запазва тенденцията компютърните науки да имат най-голям дял в проучванията за професионалния език.

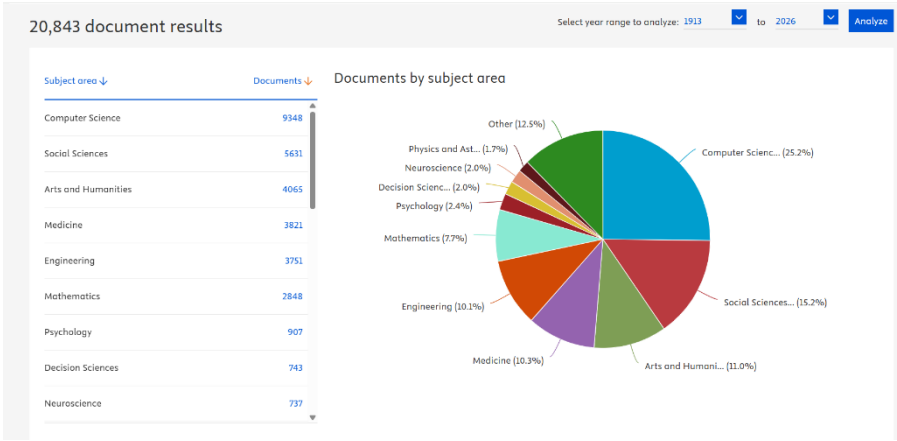

Фиг. 3. Търсене за “specialized language” в Scopus. Източник: авторът.[4]

[3] Web of Science. Available at: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/summary/156e7810-a5d9-4951-ad34-d1954631990a-0182b6f567/relevance/1>. (25.10.2025)

[4] Scopus. Available at: <https://www.scopus.com/results/results.uri?s=TITLE-ABS-KEY%28specialized+AND+LANGUAGE%29&limit=10&origin=searchhistory&sort=plf-f&src=s&sot=b&sdt=b&sessionSearchId=26c8508ca4133eee8c025d5506f9f68d>. (25.10.2025)

Като синоним на професионален език се ползва понятието „професионален жаргон“ (“professional jargon”), поради което е направено търсене и за него в Web of Science, в резултат, на което са получени 418 документа, публикувани след 1990 г., като превес имат здравните науки и образованието (Фиг. 4).

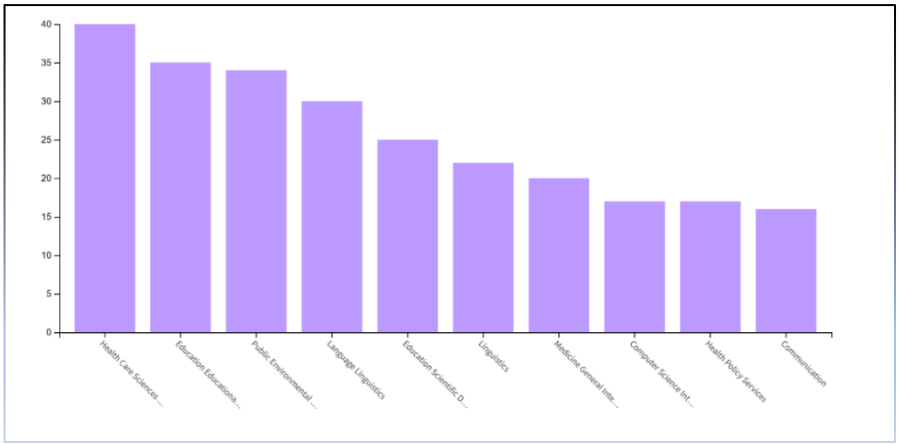

Фиг. 4. Търсене за “professional jargon” в Web of Science. Източник: авторът.[5]

Двойно повече са получените резултати при това търсене в Scopus – 871, публикувани след 1935 г., като най-много са в социалните науки, следвани от медицината.

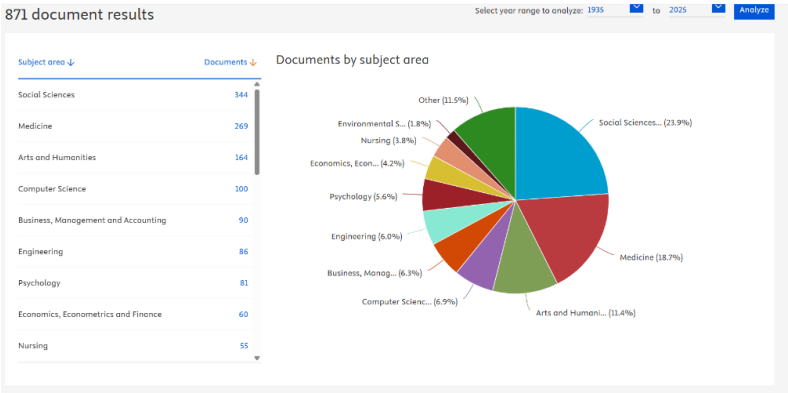

Фиг. 5. Търсене за “professional jargon” в Scopus. Източник: авторът.[6]

[5] Web of Science. Available at: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/summary/1feccbd5-ad8a-4809-9bbd-0bbd0439c164-0182b7394f/relevance/1>. (25.10.2025)

[6]Scopus. Available at: <https://www.scopus.com/results/results.uri?s=TITLE-ABS-KEY%28professional + and + jargon%29&limit=10&origin=searchhistory&sort=plf-f &

От графиките ясно се вижда, че макар и да не е относително голям броят на изследванията, които са представени в двете големи наукометрични бази данни, при допускането, че не всички резултати са релевантни на тематиката, то се открояват няколко основни области, в които са правени те. Компютърните науки и лингвистиката, както и социалните науки, са на първите места по отношение на изследователски интерес при търсене по термин „професионален език“. Във втория случай – търсене по термина „професионален жаргон“, предимството е на медицинските и здравните науки, следват социалните науки и доста по-назад остават компютърните науки.

Развитие на информационните и комуникационните технологии и промените в езика в тази сфера (видно от резултатите от проведените търсения в двете научни информационни системи) катализира процеса на обновяване на професиолекта в БИН и библиометричните данни. Също така се наблюдава синхронизирането на стандартизационните процеси в библиотечно-информационните дейности чрез превод на терминологията, което често води до превръщането им в професионален жаргон. На трето място се наблюдава навлизането на чуждици, побългаряването/преводът от други езици (най-често английски). Това дава основание да се направи изводът, че в областта на библиотечно-информационните науки съществува специфичен професионален език или професионален жаргон, като от езикова гледна точка той се създава и актуализира въз основа на обществени, технологични и лингвистични фактори.

Професионалният език в библиотечната и информационната комуникация

В опит да се изведат общи характеристики, които да се ползват за класифициране на професионалния жаргон в областта на библиотечно-информационните науки (БИН), се ползва работна авторска дефиниция за понятието „професиолект“:

Професиолектът е съвкупност от изрази, понятия, термини, които са получили своето значение в областта на БИН чрез въведени стандарти, превод на терминология, заемки от други области и жаргонни изрази, специфични за професията.

Предложената класификация на професиолекта в областта на БИН се основава на направените такива от Ст. Абазова и Л. Кирова. М. Виденов прави кратък обзор на проучванията на българските професиолекти, например това на Костов от 1953 г. за италианските думи в професионалния говор на българските обущари, от 1960 г. за чуждите думи при българските рибари и други, както и редица изследвания на Иванчев, Спасова и т.н. (Виденов/Videnov, 2000, с. 170). Той подчертава, че тези проучвания са чисто

---

src=s&sot=b&sdt=b&sessionSearchId=d053cd3718b2a1fb863bb9da2a04e686>. (25.10.2025)

езиковедски, но показват и пътя, по който тези думи са проникнали и са станали част от професионалния език на българина. Абазова посочва, че съвременните проучвания по темата са насочени към определени професионални общности (юристи, архитекти, компютърни специалисти и т.н.), като обект на тези изследвания са начините, по които се създава и функционира съответният терминологичен апарат:

- чрез директни заемки;
- чрез калкиране;
- чрез създаване на нови думи с помощта на словообразувателните средства на българския език;
- чрез пресемантизиране и разширяване на многозначността на съществуващите думи;
- чрез навлизането на нови думи и термини главно от английски език и на приспособяването им към българския (Абазова/Abazova, 2020, с. 171).

Според Кирова професионалният език е разглеждан като поле на специална лексика, като в свое изследване за областта на компютърните технологии тя групира няколко равнища в системата на езика:

- научен стил – терминология, която е характерна за конкретна професионална област;
- научнопопулярен стил;
- разговорна реч;
- разговорна реч с експресивна функция (жаргон) – реч, която включва и специфичното отношение на членовете на конкретна професионална общност (Кирова/Kirova, 2011).

Когато се говори за професиолект в дадена професия и/или научна област, не трябва да се пренебрегва и един основен участник в тези общности, а това е потребителят. Неговият досег с професията или науката дава друга гледна точка и добавя нови комуникативни средства и езикови форми. В свое проучване за българо-английския език на комуникация в интернет форуми Тодорова предлага интересен ракурс на този вид лингвистични проучвания. В него освен повишаване значимостта на този тип комуникация можем да проследим и редица свидетелства за преплитането на български с английски думи, използването на кирилица и латиница и изписването на кирилица на транскрибирани думи или транслитериране на латиница и т.н. (Todorova, 2019, pp. 121–135).

В резултат на направените проучвания и на събрания изследователски материал по темата могат да бъдат предложени следните групи лингвистични модели:

1. Термини от информационните и комуникационните технологии:
   - download (свалям, изтеглям, даунлоудвам), user/pass, share (шервам); user (потребител, юзър), access (аксес);
2. Термини, характерни за библиотечно-информационните науки:
   - Термини, характерни за библиотечно-информационната наука – metadata (метаданни), e-catalogue, електронен документ,

дигитализация/сканиране, индексиране, реферирање, импакт ранг, импакт фактор, h-index;

- Термини, дефинирани със съответни стандарти (напр. ISO), които се превеждат на български език и/или се ползва този превод, а в разговорната реч се използва и буквална транслитерация на думата, напр. шервам, жъна и др.
- Creative Common – лицензи, при чиито условия се публикува даден материал; свързва се с отворения достъп за публикуване и се използва като нарицателно за този вид документи;
- Open science/access и вариантите им на български език – оупън сайънс/оупън аксес;
- Open/responsible/citizen science – термини, които са свързани с други такива, напр. портали, облаци др. п.;
- Идентификатори на автори – ORCID (орцид, оркид, орсид, орк АйДи), ResearchID, ScopusID;

3. Разговорна реч:

- академични библиотеки; университетски библиотеки, библиотеки към висши училища, вузовски библиотеки; национална/народна библиотека:

Академични библиотеки – термин, който се ползва от професионалистите и основно от специалисти, които работят в научни, специални библиотеки или към подобни във висши училища. Чрез него се премахва границата между тези видове библиотеки, тъй като между академизма и другите техни характеристики тя не е толкова ясно очертана.

Университетски библиотеки, библиотеки към висши училища, вузовски библиотеки е термин, който визира един вид библиотеки – тези към висшите училища. В първия случай имаме по-кратък изговор и релевантен изказ, когато се визира библиотека към университет. Във втория случай терминът е по-коректен, тъй като в Закона за висшето образование се говори за висши училища[7]. Последният термин е използван в миналото, когато тези библиотеки бяха част от състава на висшите учебни заведения (ВУЗ).

Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ е учредена през 1879 г. като Българска народна библиотека. До 2009 г. като част от името ѝ винаги е присъствала думата „народна“, а след това е преименувана на национална. В професионалните (и не само) среди все още по-често се ползва *народна*, а не *национална*, което е следствие от дългогодишната употреба.

Предложената тристепенна класификация на професиолектите в областта на библиотечно-информационните науки предлага и конкретни примери, от които може да се направи изводът, че заради огромното влияние на английския език трудно биха могли да бъдат отделени само в една или

[7] Закон за висшето образование. ДВ, бр. 112 от 27 декември 1995 г. Available at: <https://lex.bg/laws/ldoc/2133647361>

друга група. Напр. share (споделям) е термин от областта на информационните и комуникационни технологии (ИКТ), но се използва и в библиотечните информационни системи, библиографските бази данни и т.н. В разговорната, а понякога и в писмената, реч често се използва „шервам“, когато искаме да кажем, че споделяме ресурси, документи, информация, мнение.

От предложените примери за професиолекти в БИН може да се забележи привнасянето на част от тях от други професионални направления, напр. ИКТ, което се дължи на интердисциплинарността на тези науки. От една страна, се открояват традиционните библиотечни дисциплини, например библиотекознание. От друга страна, са всички науки, които имат досег с информационните и комуникационните техники и технологии, които днес са част от работата на всеки един библиотечен и информационен център. На трето място, отворената наука не се отнася само до една или друга конкретна научна област, а за осигуряването на достъп до научни резултати без оглед на тяхното съдържание. Тук се предлага кратък допълнителен анализ по отношение на библиотеките и отворената наука, а именно – библиотеките в контекста на професиолекта.

На първо място, да се ползват софтуерни решения с отворен код, което предполага използване на специфична терминология, но адаптирана към потребителите.

На второ място, академичните библиотеки отговарят за попълването на научната продукция на дадена институция (не само на тази с отворен достъп) чрез въвеждането в специални хранилища, като достъпът до тях онлайн отново предполага адаптирана професионална лексика към потребителя – преподаватели, изследователи и студенти.

На трето място, осъзнаване на необходимостта от консултиране на потребители по отношение на отворения достъп при публикуване и ползване отново с оглед недопускане на комуникативни бариери при употребата на професиолект, използван само от експерти в БИН.

На четвърто място, да се използват юридически консултации по отношение на свободния достъп с оглед спазването на авторските права при обособяването на отделни дигитални колекции и т.н., т.е. навлиза още една сфера на професиолект.

От посочените примери се вижда преплитането на редица професионални области, които по определен начин са свързани с библиотечната дейност. Тук трябва да се добави и използването на хардуер, софтуер, облачни технологии, специализирани информационни системи и бази данни и други подобни. Изброените дейности са косвено свързани с изпълнението на задачите на библиотеките по отношение на отворената наука. Също така те са част от цялостната ѝ дейност както за поддържане на собствените ѝ ресурси и услуги, така и за предоставянето им на потребителите с помощта на различни инструменти и възможности за достъп, т. е. поставяне на потребителя на информационни и библиотечни

услуги в центъра и без допускане на комуникативни бариери при използване на специфичен професиолект.

Дискусионни въпроси

Авторската дефиниция, използвана в настоящото изследване, представя възможности да се очертаят факторите, които оказват влияние за формиране професиолекта чрез въвеждане на стандарти, превод на терминология, заемки от други области и жаргонни изрази, характерни за професията. Проучването на научната литература по проблематиката, използването на комуникация с чатбот и на информационните масиви на двете наукометрични бази Web of Science и Scopus ясно очертават факторите, които позволяват групирането на професиолектите. Приложената методология на изследването надгражда и допълва получените резултати на всеки един етап от него, потвърждава авторската дефиниция и предлага групиране на професиолектите в областта на библиотечната и информационна сфера. Дефинирани са следните групи: термини от информационните и комуникационни технологии, термини, характерни за библиотечната и информационна сфера, разговорна реч. От предложените примери за всяка една група може да се направи изводът, че във всяка една от тях се срещат думи, въведени със стандарти, превод на терминология, заемки от други области и изрази, които са характерни за изучаваната област. Английският език оказва влияние върху формирането и групирането на думите във всяка една група. Причина за това е възприемането на този език за водещ в международната комуникация, използването му при създаване на стандарти в науката, техниката и технологиите, включително и в библиотечната сфера. Направено е допускането, че ще продължи процесът към разширяване на професиолектите, като тенденцията е поставянето на потребителите на библиотечни и информационни услуги в центъра. Това от своя страна рефлектира, от една страна, към недопускане на комуникативни бариери; от друга страна, до стандартизиране на лексиката, стила и графичното оформление на информационните системи в библиотеките и базите с научни данни. Развитието на изкуствения интелект ще предложи и вероятно ще наложи нови професиолекти или промени в съществуващите, което е естествен процес на развитие за всяка една научна област, на лексиката и на терминологията.

Заключение

Методиката, която поради естеството на обектите на изследването, реферирaщи към интердисциплинарност, имайки предвид библиотечните и информационните дейности, библиотечни услуги, предлага опции за бъдещи проучвания, съчетавайки кабинетното изследване, киберетнографското наблюдение и информационното търсене в Web of Science и Scopus. Описаните стъпки и процедурата, приложени в изследването, апробират такъв тип проучване и резултатите дават основание

да се обобщи, че хипотезата се потвърждава в много голяма степен. Многообразието на професиолектите в библиотечната сфера, от една страна, е резултат от актуализирането на терминологията в интердисциплинарната сфера, включваща специфични библиотечни дейности и информационни науки. От друга страна, актуализирането на професионалната терминология се дължи на висока степен на практическо приложение и внедряването на нови технологии, което е прагматично ориентирано към качествено обслужване на потребителите на библиотечни услуги. Изводите са обвързани с естеството на професионалния език в тази сфера и с условията за неговото развитие. Професиолектите са част от съвременния начин на комуникация и са резултат от доближаването до живия език на непреводими термини, от глобализацията в науката и в начините на общуването, стандартизацията, развитието на технологиите. Отварянето на библиотечните науки към обществото в опит за поддържане и разпространение на идеята/тенденцията за гражданска наука е друга причина за появата и утвърждаването на професиолекта като част от комуникацията между библиотечните специалисти и потребителите на информационни услуги в съвременните библиотеки. По този начин езикът, използван за комуникация между библиотечни експерти, се доближава до езика на потребителите. Не на последно място, този език се характеризира и чрез user friendly software (използваме транскрибиране на изговора, понякога и в писмената реч) или user-centered design, т.е. идеята за потребителя, който трябва да бъде улеснен в търсенето на информация, в използването на определени софтуери и други. Резултатите показват, че професиолектите в библиотечната сфера на български, английски и немски език включват както специфична терминология, така и разговорен език; както термини, създадени на съответния език по правилата на лексикографията, така и англицизми, имайки предвид динамичното развитие на информационните науки, изкуствения интелект и в частност чатботовете.

БИБЛИОГРАФИЯ:

Абазова, Ст. (2020). *Българите за жаргона, вулгаризмите и професионалната лексика*. София: СУ Св. Климент Охридски. (**Abazova, St.** *Bulgarians on slang, vulgarisms, and professional vocabulary*, Sofia: St. Kliment Ohrdiski).

Берон. Официален правописен речник на българския език, https://beron.mon.bg. (**Beron.** Official Orthographic Dictionary of the Bulgarian Language, https://beron.mon.bg).

Виденов, М. (2016). По някои терминологични въпроси на социолингвистиката, *Български език*, 63(1), 7–15. (**Videnov, M.** On some terminological issues in sociolinguistics, *Balgarski ezik*, 63(1), 7–15, https://www.balgarskiezik.eu/1-2016/VIDENOV_full_1_2016.pdf).

Виденов, М. (2020). *Увод в социолингвистиката*. София: Делфи. (**Videnov, M.** *An Introduction to Sociolinguistics,* Sofia: Delfi).

Закон за висшето образование. (1995). ДВ, бр. 112 от 27 декември 1995 г. (**Higher Education Law**, Officiale Gazette, 112, 27.12.1995,

https://lex.bg/laws/ldoc/2133647361).

Кирова, Л. (2007). *Компютърните технологии и българския език*. София: ИК СемаРШ. (**Kirova, L.** *Computer technologies and the Bulgarian language*, Sofia: SemaRSh).

Кирова, Л. (2011). Пространствен динамичен модел на полето на професиолекта на компютърните технологии и на социолектите на компютърно базирани групи. *LiterNet*, 14.11.2011, 11 (24), https://liternet.bg/publish3/lkirova/model.htm (**Kirova, L.** Spatial dynamic model of the field of computer technology professional language and the sociolects of computer-based groups. *LiterNet*, 14.11.2011, 11(24), https://liternet.bg/publish3/lkirova/model.htm).

Лозанова-Белчева, Е. (2020/2021). Библиометричен анализ на публикационната активност на преподавателите от катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика “, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, 2020–2021 г. *Годишник на СУ „Св. Климент Охридски “. Философски факултет. Библиотечно-информационни науки*, 12/13, 9-22. (**Lozanova-Belcheva, E.** Bibliometric analysis of publication activity of academic staff in the department of Library science, scientific information and cultural policy, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, 2020–2021. *Annual of Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Faculty of philosophy, Library and information science*, 12/13, 9-22).

Тоцева, Я. & Мавродиева, Ив. (2024). Стратегически и комуникационни аспекти на използването на изкуствения интелект в образованието. *Педагогика*, 96 (8), 1056–1073. (**Totseva, Y. & Mavrodieva, Iv.** Strategic and communication aspects for the use of artificial intelligence in education. *Pedagogy*, 96(8), 1056–1073. https://doi.org/10.53656/ped2024-8.02).

Речник на българския език (онлайн), https://ibl.bas.bg/rbe/. (**Dictionary of the Bulgarian Language (online**), https://ibl.bas.bg/rbe/).

Cambridge English Dictionary, https://chat.chatbotapp.ai/?model=4o-mini.

ChatbotApp, https://chat.chatbotapp.ai/?model=4o-mini.

Hill-Yardin, E. L., Hutchinson, M. R., Laycock, R., Spencer, S. J. (2023). A Chat(GPT) about the future of scientific publishing. *Brain, Behavior, and Immunity*, 110, 152-154. https://doi.org/10.1016/j.bbi.2023.02.022

Oxford Advanced Learner's Dictionary, https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/us/wordlist/new_words.

Todorova, B. (2019). Bulgarian-English Code-switching in Internet Forum Communication: The BG-mamma Case. *Open Linguistics*, 5, 121–135. https://doi.org/10.1515/opli-2019-0008.

Copyright © 2026 Kozareva. This is an open-access publication distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY 4.0